

Advies over voorstellen voor aanpassing van de Code Goede Praktijk

Adviesnummer: **INBO.A.4530**

Auteurs: **Kristof Baert, Anneleen Rutten, Daan Dekeukeleire,
Jan Gouwy, Bram D'hondt, Tim Adriaens, Jim Casaer,
Koen Devos en Koen Van Den Berge**

Contact: **Niko Boone (niko.boone@inbo.be)**

Kenmerk aanvraag: **2022/44**

Geadresseerden: **Agentschap Natuur en Bos
T.a.v. Joris Sangers
Havenlaan 88 bus 75
1000 Brussel
joris.sangers@vlaanderen.be**

Cc: **Agentschap Natuur en Bos
Joris Janssens (joris.janssens@vlaanderen.be)**

Dr. Maurice Hoffmann
Administrateur-generaal wnd.

Wijze van citeren: Baert K., Rutten A., Dekeukeleire D., Gouwy J., D'hondt B., Adriaens T., Casaer J., Devos K. & Van Den Berge K. (2022). Advies over voorstellen voor aanpassing van de Code Goede Praktijk. Adviezen van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Nr. INBO.A.4530. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

Aanleiding

Driejaarlijks wordt de 'code van goede praktijk'¹ aan een evaluatie onderworpen. Het Agentschap Natuur en Bos bevroegt daarvoor de stakeholders naar de effectiviteit van de beschreven maatregelen en eventuele verbetervoorstellen.

Vraag

Kunnen de voorgestelde wijzigingen van preventieve maatregelen en toegevoegde soorten getoetst worden aan wetenschappelijke inzichten?

Toelichting

Het INBO evalueert in dit advies niet alle maatregelen die opgenomen zijn in dit ministerieel besluit. Enkel de voorgestelde wijzigingen (aangeduid in het blauw of geel) werden door het INBO geëvalueerd of aangevuld. De opmerkingen en aanvullingen van het INBO en de aangehaalde referenties staan rechtstreeks in de tekst.

Het eerste artikel stelt dat het gaat om '*de handelingen die redelijkerwijs te verwachten zijn met betrekking op het voorkomen van belangrijke schade door jachtwild of door een beschermde soort...*'. Het INBO evalueert in dit advies enkel de effectiviteit van de maatregelen en doet geen uitspraak over de mate waarin deze maatregelen "redelijkerwijs" te verwachten zijn.

12 mei 2014. [Ministerieel besluit van 12 mei 2014 tot vaststelling van een code van goede praktijk ter uitvoering van artikel 11 van het Soortenschadebesluit van 3 juli 2009 en ter uitvoering van artikel 28 en artikel 41 van het Jachtvoorwaardenbesluit van 25 april 2014 en ter uitvoering van bijlage 3, onderdeel 3.1 van het Soortenbesluit van 15 mei 2009] (MB 24 mei 2014, art. 1) (B.S. 1 juli 2014)

De Vlaamse minister Van Leefmilieu, Natuur en Cultuur,

Gelet op de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, artikel 20;

Gelet op het Jachtdecreet van 24 juli 1991, artikel 33, gewijzigd bij het decreet van 30 april 2004, artikel 22, gewijzigd bij het decreet van 30 april 2009, en artikel 25, vervangen bij het decreet van 16 juni 2006 en gewijzigd bij het decreet van 20 april 2012;

Gelet op het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu, artikel 52, vervangen bij het decreet van 9 mei 2014;

Gelet op het Soortenschadebesluit van 3 juli 2009, artikel 11, tweede lid, vervangen bij het besluit van de Vlaamse Regering van 25 april 2014;

---

¹ Ministerieel besluit van 12 mei 2014 tot vaststelling van een code van goede praktijk ter uitvoering van artikel 11 van het Soortenschadebesluit van 3 juli 2009 en ter uitvoering van artikel 28 en artikel 41 van het Jachtvoorwaardenbesluit van 25 april 2014 en ter uitvoering van bijlage 3, onderdeel 3.1 van het Soortenbesluit van 15 mei 2009] (MB 24 mei 2014, art. 1) (B.S. 1 juli 2014)

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering houdende vaststelling van de voorwaarden waaronder de jacht kan worden uitgeoefend van 25 april 2014, artikel 28 en artikel 41;

Gelet op het ministerieel besluit van 14 juni 2012 tot vaststelling van een code van goede praktijk inzake preventieve maatregelen ter voorkoming van belangrijke schade door vossen in uitvoering van artikel 13 van het besluit van de Vlaamse Regering van 23 maart 2012 tot wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 18 januari 1995 betreffende de organisatie van het jachtexamen, van het besluit van de Vlaamse Regering van 30 mei 2008 betreffende de jachtopeningstijden in het Vlaamse Gewest voor de periode van 1 juli 2008 tot en met 30 juni 2013 en van het besluit van de Vlaamse Regering van 30 mei 2008 houdende vaststelling van de voorwaarden waaronder de jacht kan worden uitgeoefend;

Gelet op het advies van de Inspectie van Financiën, gegeven op 2 augustus 2013;

Gelet op het advies van de Minaraad, gegeven op 17 oktober 2013;

Gelet op advies 55.584/1 van de Raad van State, gegeven op 31 maart 2014, met toepassing van artikel 84, § 1, eerste lid, 2°, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973;

Overwegende dat de preventieve maatregelen die zijn opgenomen in dit besluit, het resultaat zijn van een consensus die bereikt is tussen verschillende betrokken instanties en belangengroepen, namelijk het Agentschap voor Natuur en Bos, de afdeling Duurzame Landbouwontwikkeling van het Departement Landbouw en Visserij, het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, het Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek, het Algemeen Boerensyndicaat, de Boerenbond, de Hubertus Vereniging Vlaanderen, Vogelbescherming Vlaanderen vzw en Natuurpunt vzw,

Besluit :

HOOFDSTUK 1. Algemene bepalingen

Artikel 1. De maatregelen, vermeld in dit besluit, zijn de handelingen die redelijkerwijs te verwachten zijn met betrekking op het voorkomen van belangrijke schade door jachtwild of door een beschermde soort als vermeld in de volgende normen:

1° het Soortenschadebesluit van 3 juli 2009, artikel 11;

2° het Jachtvoorwaardenbesluit van 25 april 2014, artikel 28, § 1, en artikel 41;

[3° het Soortenbesluit van 15 mei 2009, bijlage 3, onderdeel 3.1.] (*MB 24 mei 2019, art. 2*)

HOOFDSTUK 2. Maatregelen met betrekking tot vogels

Art. 2. § 1. Om belangrijke schade door vogels aan gewassen, bossen en andere goederen te voorkomen moet minimaal een van de volgende preventieve maatregelen genomen worden :

1° het plaatsen van minimaal **twee afschrikkende poppen** per hectare;

2° het plaatsen van minimaal tien vlaggen, ballonnen of linten per hectare, zo veel mogelijk verspreid over het terrein;

3° het plaatsen van minimaal één heliumballon per **hectare**;

4° het plaatsen van minimaal een imitatie van één vliegende roofvogel per **twee** hectare;

5° het plaatsen van minimaal één bewegende pop per **twee** hectare;

6° het plaatsen van gespannen linten over het volledige perceel met ertussen een maximumafstand van één meter;

7° het plaatsen van één gaskanon per **vijf** hectare, waarbij het veld gedekt wordt door het geluid van het kanon en het tijdsinterval tussen de knallen maximaal 30 minuten bedraagt;

8° **het plaatsen van een afschrikkend geluidssysteem per twee hectare** met een geluid van 45 en 40 dB gedurende respectievelijk de dag- en avondperiode;

9° het overkappen of overdekken van het perceel of veld met vogelnetten, gaas of stevige plastic om de oogst, de geoogste producten en de gewassen te beschermen.

10° het plaatsen van één lasertoestel per twee hectaren

11° het plaatsen van minimaal één autonoom rijdende vogelverschrikker voorzien van licht en/of geluid per vijf hectare.

Bij de toepassing van de maatregelen, [vermeld in punt 1° tot en met 6° en 10° van het eerste lid] (MB 24 mei 2019, art. 3), moet de maatregel boven het gewas uitsteken.

[Maatregelen die redelijkerwijs te verwachten zijn om belangrijke schade aan professioneel geteelde gewassen door kraai, ekster of kauw te voorkomen, zijn deze vermeld onder 1°, 2°, 3°, 5°, 6°, 7°, 8°, 9°, 10°, 11°. Maatregelen die redelijkerwijs te verwachten zijn om belangrijke schade aan professioneel geteelde gewassen door brandgans te voorkomen, zijn deze vermeld onder 1°, 2°, 5°, 6°, 7°, 8°, 9°, 10°, 11°.

Opmerking INBO:

Eventueel de maatregelen voor schade door brandgans beperken tot buiten het winterhalfjaar, wanneer het met vrij grote zekerheid om verwilderde vogels gaat. Voor de winter lijkt het logischer om brandgans op één lijn te zetten met de andere wilde ganzensoorten. Dit is immers ook een soort van bijlage 1 van de Vogelrichtlijn.

Maatregelen die redelijkerwijs te verwachten zijn om belangrijke schade aan professionele fruitteelt door gaai te voorkomen, zijn deze vermeld onder 1°, 2°, 3°, 5°, 6°, 7°, 8°, 9° en 11°.

Maatregelen die redelijkerwijs te verwachten zijn om belangrijke schade aan professionele fruitteelt door spreek te voorkomen, zijn deze vermeld onder 1°, 2°, 4°, 5°, 6°, 7°, 8°, 9° en 11°.] (MB 24 mei 2019, art. 3)

§ 2. Om belangrijke schade door vogels aan visserij te voorkomen moet minimaal een van de volgende preventieve maatregelen genomen worden:

1° het voorzien van natuurlijke schuilmogelijkheden in het watersysteem op minimaal 4% van de wateroppervlakte. Als in de schuilmogelijkheden voorzien wordt door middel van begroeiing, moet die samengesteld zijn uit inheemse soorten;

2° het voorzien van kunstmatige schuilplaatsen op minimaal 4% van de wateroppervlakte. Die schuilplaatsen mogen niet toegankelijk zijn voor de vogels waartegen ze moeten beschermen;

3° het opstellen van fysieke barrières in de vorm van goed zichtbare draden of een goed zichtbare structuur met minimale dikte van 2mm, met een maximumafstand tussen de onderdelen van een meter en waarvan de draad noch structuur vervaardigd is uit staal of ijzer;

4° het afwisselend gebruik van minimaal drie afschrikkingsystemen. Daarvoor komen de volgende soorten systemen in aanmerking:

- minimaal tien vlaggen per hectare, zo veel mogelijk verspreid over het terrein;
- minimaal tien linten per hectare, zo veel mogelijk verspreid over het terrein;
- minimaal tien ballonnen per hectare, zo veel mogelijk verspreid over het terrein;
- minimaal één bewegende pop per twee hectare;
- minimaal twee namaakexemplaren van zwarte zwanen per hectare;
- het plaatsen van installaties die afschrikkende onderwatergeluiden produceren, volgens de voorschriften van het systeem.

[Art. 3. Met behoud van de toepassing van artikel 2 wordt, om in aanmerking te kunnen komen voor de schadevergoeding conform artikel 3 van het Soortenschadebesluit van 3 juli 2009, jacht of bestrijding uitgeoefend, als dat mogelijk is op basis van de jachtregelgeving, om belangrijke schade door vogels te voorkomen en te beperken.] (MB 24 mei 2019, art. 4)

Art. 4. Om niet te interfereren met de verplichtingen die het Vlaamse Gewest heeft voor de instandhouding van bepaalde soorten vogels in bepaalde speciale beschermingszones die zijn aangewezen met toepassing van artikel 36bis van het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu, wordt het nemen van maatregelen als vermeld in artikel 2 en 3 niet verwacht als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

1° het gaat om een van de volgende soorten: kolgans, kleine rietgans, rietgans of grauwe gans;

Opmerking INBO:

Eventueel ook kleine zwaan vermelden. Deze soort zit meer en meer op akkers, weliswaar meestal op oogstresten, maar soms ook op ingezaaid (intensief) grasland. Het valt ook te overwegen om smient toe te voegen. De staat van instandhouding van zowel kleine zwaan als smient in Vlaanderen is immers matig ongunstig.

2° de schade treedt op in de periode van 1 november tot en met 15 maart;

[3° het perceel ligt in een van de volgende gebieden:

- a) de speciale beschermingszone BE2301134 'Krekengebied', alsook de rustzone rond die speciale beschermingszone als weergegeven op de kaart die als bijlage bij dit besluit is gevoegd;
- b) de speciale beschermingszone BE2301235 'Durme en middenloop van de Schelde';
- c) de speciale beschermingszone BE2301336 'Schorren en polders van de Beneden-Schelde';
- d) de speciale beschermingszone BE2500831 'Ijzervallei';
- e) de speciale beschermingszone BE2500932 'Poldercomplex', de speciale beschermingszone BE2500002 'Polders', alsook de rustzone rond die speciale beschermingszones als weergegeven op de kaart die als bijlage bij dit besluit is gevoegd;
- f) de speciale beschermingszone BE2501033 'Het Zwin';
- g) de speciale beschermingszone BE2101437 'De Maatjes, Wuustwezelheide en Groot Schietveld';
- h) de speciale beschermingszone BE2101538 'Arendonk, Merksplas, Oud-Turnhout, Ravels en Turnhout'.] (MB 24 mei 2019, art. 5)

HOOFDSTUK 3. Maatregelen met betrekking tot bevers

Art. 5. Om belangrijke vraatschade door Europese bevers aan bossen en gewassen te voorkomen moet minimaal een van de volgende preventieve maatregelen genomen worden:

1° het plaatsen van een afrastering die bescherming biedt aan bossen en gewassen die zich op een afstand van minder dan twintig meter van de oever bevinden. De afrastering heeft minimaal de volgende kenmerken:

- a) een hoogte van één meter;
- b) een maaswijdte van maximaal vijf centimeter;
- c) een draaddikte van twee millimeter, ingegraven of onderaan voldoende gefixeerd;

2° een elektrische omheining die minimaal voldoet aan elk van de volgende kenmerken:

- a) de hoogte van de omheining bedraagt minimaal 65 centimeter.
- b) in geval van geëlektrificeerde netten bedraagt de afstand tussen de bodem en de onderste draad maximaal 3 cm
- c) in geval van schrikdraadomheining worden er minstens 5 schrikdraden geplaatst op 10, 20, 35, 50 en 65 cm
- d) de geëlektrificeerde netten en de schrikdraadomheining beschikken over een spanning van minimum 4500 V op de geleiders waarbij het schrikdraadapparaat minimum 1,5 J impulsenergie levert.

3° het plaatsen van boombescherming minstens rond bomen die zich op een afstand van minder dan twintig meter van de oever bevinden. De boombescherming moet voldoen aan de volgende kenmerken:

- a) ze bestaat uit metaal of metaalgaas van minimaal één meter hoog, met een draaddikte van minimaal twee millimeter en een maaswijdte van maximaal 2,5 centimeter;
- b) ze moet onderaan voldoende gefixeerd zijn.

4° het telen van een minder schadegevoelig gewas met betrekking tot bever zijnde gras of tarwe.

5° het aanleggen van een bufferstrook van minimaal 6 m langs gecategoriseerde waterlopen

Opmerking INBO:

6 m als buffer is te weinig. Volgens de literatuur is foeragegedrag vrij intens tot ± 20-25 m van de waterrand. 15 m lijkt ons daarom een effectievere grens dan 6 m.

Referenties:

Gallant, D., Be ´rube ´, C.H., Tremblay, E. & Vasseur, L. (2004). An extensive study of the foraging ecology of beavers (*Castor canadensis*) in relation to habitat quality. Can. J. Zool. 82, 922-933.

Donkor, N.T. & Fryxell, J.M. (2000). Lowland boreal forests characterization in Algonquin Provincial Park relative to beaver (*Castor canadensis*) foraging and edaphic factors. *Plant. Ecol.* 148, 1–12.

Haarberg, Orsolya, and Frank Rosell. "Selective foraging on woody plant species by the Eurasian beaver (*Castor fiber*) in Telemark, Norway." *Journal of Zoology* 270.2 (2006): 201-208.

[Maatregelen die redelijkerwijs te verwachten zijn om belangrijke schade aan kapitaalintensieve teelten door bever te voorkomen, zijn deze vermeld onder 1°, 2° en 3°. Onder kapitaalintensieve teelten wordt begrepen : de teelt van bloemen, bloembollen, bomen, fruit, en hoog salderende groentes. Het gaat bij kapitaalintensieve teelten om teelten die meerdere jaren op een plek staan en/of teelten die per hectare hoge financiële opbrengsten opleveren.]

Om belangrijke natschade door Europese bevers aan bossen en gewassen door opstuwing te voorkomen moet minstens contact opgenomen worden met de waterbeheerder. Hiervan dient een schriftelijke weergave van voorhanden te zijn.

[Het nemen van preventieve maatregelen als vermeld in het eerste lid, wordt niet verwacht op percelen in een gebied waarop niet-perceelsgebonden preventie formeel werd goedgekeurd door het Agentschap voor Natuur en Bos.]

HOOFDSTUK 4. Maatregelen met betrekking tot konijnen en hazen

Art. 6. Om belangrijke schade door konijnen of hazen aan gewassen en bossen te voorkomen moet minimaal een van de volgende preventieve maatregelen genomen worden:

1° het plaatsen van minimaal één bewegende pop per vier hectare;

2° het plaatsen van een afrastering met minimaal de volgende kenmerken : een hoogte van een halve meter, een maximale maaswijdte van vijf centimeter en een draaddikte van één millimeter of een afrastering met een minimale hoogte van een halve meter die bestaat uit kippengaas;

3° het plaatsen van boombescherming met minimaal de volgende kenmerken : een hoogte van een halve meter, een maximale maaswijdte van 2,5 centimeter en een draaddikte van één millimeter.

4° het plaatsen van geëlektrificeerde netten, die minimaal voldoen aan elk van de volgende kenmerken:

a) de hoogte van de omheining bedraagt minimaal 50 centimeter.

b) de maximale maaswijdte bedraagt 5 cm en de afstand tussen de bodem en de onderkant van het net maximaal 3 cm

d) de geëlektrificeerde netten beschikken over een spanning van minimum 4500 V op de geleiders waarbij het schrikdraadapparaat minimum 1,5 J impulsenergie levert

5° het plaatsen van één gaskanon per vijf hectare, waarbij het veld gedekt wordt door het geluid van het kanon

6° het plaatsen van minimaal vier flitslampen of flitsmolens per hectare

7° het plaatsen van brom- of zoemlinten over de gehele lengte of breedte van het perceel

8° het plaatsen van minimaal een imitatie van één vliegende roofvogel per hectare

[Maatregelen die redelijkerwijs te verwachten zijn om belangrijke schade aan kapitaalintensieve teelten door bever te voorkomen, zijn deze vermeld onder 2°, 3° en 4°. Onder kapitaalintensieve teelten wordt begrepen : de teelt van bloemen, bloembollen, bomen, fruit, en hoog salderende groentes. Het gaat bij kapitaalintensieve teelten om teelten die meerdere jaren op een plek staan en/of teelten die per hectare hoge financiële opbrengsten opleveren.]

[Het nemen van preventieve maatregelen als vermeld in het eerste lid, wordt niet verwacht in het kader van de bestrijding of de bijzondere bejaging van konijnen.] (*MB 24 mei 2019, art. 6*)

[Het nemen van preventieve maatregelen als vermeld in het eerste lid, wordt niet verwacht in het kader van de bestrijding van konijnen op gronden van openbare besturen en overheidsinstanties.]

Art. 7. Met behoud van de toepassing van artikel 6 moet, indien mogelijk, om belangrijke schade door konijnen te voorkomen[en te beperken] (*MB 24 mei 2019, art. 7*), bejaging of bestrijding worden uitgeoefend op basis van de jachtregelgeving.

HOOFDSTUK 5. Maatregelen met betrekking tot marterachtigen

Opmerking INBO:

Binnen de biologische systematiek omvat de 'orde' van de roofdieren of carnivora verschillende families, waaronder de Mustelidae of 'marterachtigen'. Deze familie is opgedeeld in enkele subfamilies, waaronder de 'Mustelinae' of marters, 'Melidae' of dassen, en 'Lutrinae' of otters. Dassen en otters behoren dus tot de 'marterachtigen' en de bespreking ervan kan in principe in het hoofdstuk 'Marterachtigen' worden ondergebracht. Wat in het ontwerp als 'marterachtigen' wordt bedoeld, zou dan feitelijk 'marters' dienen te zijn.

Anderzijds wil de gegeven indeling kennelijk niet de biologische systematiek volgen, maar behandelt zij soorten of soortengroepen met specifieke dan wel vergelijkbare schaderisico's. Zo worden 'vogels' (systematisch niveau 'klasse') als één groep behandeld ongeacht de betrokken ordes en families, en worden wolf (familie Canidae) en lynx (familie Felidae) ter bespreking van de maatregelen samengebracht. Analooq worden vossen en jakhalzen, beide behorend tot de Canidae, afzonderlijk ten opzichte van wolf gegroepeerd.

Voor een vlotte toegankelijkheid vanuit een breed lezerspubliek is deze laatste benadering wellicht wenselijk. Om analoge redenen is het vervangen van de term 'marterachtigen' door 'marters' wellicht ongelukkig, gezien daarbij de indruk kan gewekt worden als zou het enkel boom- en steenmarter betreffen - terwijl bunzing, hermelijn en wezel evenzeer 'marters' zijn waarop de maatregelen van toepassing worden geacht.

Daarom stellen we voor om de titel van het huidige hoofdstuk 5 te vervangen door 'Maatregelen met betrekking tot boom- en steenmarter, bunzing, hermelijn en wezel'.

Daarnaast kan de volgorde van enkele hoofdstukken gewijzigd worden om de roofdieren te groeperen. Zo komen aansluitend op hoofdstuk 5 achtereenvolgens de hoofdstukken 6 Dassen, 7 Otters, 8 Vossen en jakhalzen, 9 Wolven en lynxen. De hoofdstukken over hertachtigen en wilde zwijnen worden dan respectievelijk 10 en 11.

Art. 8. § 1. Om belangrijke schade door steenmarters, boommarters, wezels, hermelijnen of bunzingen aan [...] (MB 24 mei 2019, art. 8) onder zich gehouden dieren te voorkomen moet minimaal een van de volgende preventieve maatregelen genomen worden:

1° het plaatsen van een afsluitbaar nachthok voor de dieren, met een beveiligde bodem. Met een afsluitbaar nachthok wordt bedoeld dat alle openingen waar het lichaam van een van de vijf soorten marterachtigen door kan, dichtgemaakt moeten kunnen worden;

2° het plaatsen van een omheining rond het verblijf van de dieren, die minimaal voldoet aan elk van de volgende kenmerken:

a) een technische maatregel voorkomt dat de omheining ondergraven wordt;

b) de omheining bestaat uit bedrading [van minstens 1,45 mm dik.] (MB 24 mei 2019, art. 8) met mazen van maximaal 3 cm x 3 cm of kippengaas met mazen van maximaal vier centimeter;

Opmerking INBO:

'3 cm x 3 cm' vervangen door '3x3 cm' en 'maximaal vier centimeter' vervangen door 'maximaal 4 cm'

c) de hoogte van de omheining bedraagt minimaal [120] (MB 24 mei 2019, art. 8) centimeter; [...] (MB 24 mei 2019, art. 8)

3° het voorzien van een volledig afgesloten verblijf voor de dieren, inclusief met een beveiligde bodem.

[d] de omheining is bovenaan voorzien van ten minste één stroomdraad en één gearde draad, geplaatst aan de buitenkant op maximaal 5 cm afstand van de omheining en met een onderlinge afstand van ongeveer 10 cm.] (MB 24 mei 2019, art. 8)

§ 2. In geval de onder zich gehouden dieren gebruikt worden voor sport- en/of fokdoeleinden, de waarde bepaald wordt op basis van prestaties en deze bijgevolg veel hoger ligt dan gemiddeld-, moet minimaal de preventieve maatregel zoals vermeld in 3° genomen worden.

§ 2. Om belangrijke schade door steenmarters of boommarters aan voertuigen te voorkomen moet minimaal een van de volgende preventieve maatregelen genomen worden:

Opmerking INBO:

'of boommarters' schrappen. Van boommarters is niet bekend dat zij schade aan voertuigen veroorzaken zoals hier bedoeld. Krassen op koetswerk - in heel uitzonderlijke situaties - worden hier niet beoogd.

1° de plaatsing van een apparaat met stroomstootplaatjes dat in de motorruimte bevestigd wordt, volgens de technische voorschriften voor de plaatsing van het apparaat.] (MB 24 mei 2019, art. 8)

2° het aanbrengen van kabelgoten of -hulzen rond kwetsbare kabels

Opmerking INBO:

Punt 2 aanvullen met 'en leidingen, en het afschermen met martergaas (maaswijdte maximaal 2x2 cm, dikte 1,45 mm) van de motorkap-isolatie en van kwetsbare moffen'.

§ 3. Om belangrijke schade door steenmarters of boommarters aan gebouwen te voorkomen moet de volgende preventieve maatregel genomen worden: het afdichten met [stevig materiaal, zoals martergaas, een metalen plaat, metselwerk of stevige planken] (MB 24 mei 2019, art. 8) van openingen in gebouwen die toegankelijk zijn voor de twee soorten marterachtigen.

Opmerking INBO:

Toevoegen: *van openingen in gebouwen die toegankelijk zijn* (ronde openingen met diameter groter dan 5 cm en spleetvormige openingen breder dan 3 cm) *voor de twee soorten marterachtigen.*

Referentie: Van Den Berge et al., 2021).

https://purews.inbo.be/ws/portalfiles/portal/71047720/Alternatieve_schuilplaatsen_voor_steenmarters.pdf

[Voor rieten daken of daken, bedekt met kunstrubberfolie, wordt een van de volgende preventieve maatregelen genomen:

1° het rieten dak wordt volledig overdekt met gaas met mazen van maximaal 3 x 3 cm en een draaddikte van ten minste 1,45 mm;

2° de mogelijkheid voor marters om langs de muur naar het dak te klimmen wordt verhinderd door boven aan de muur, onder de dakrand die meer dan anderhalve meter hoog ligt, drie tot vijf elektriciteitsdraden boven elkaar aan te brengen, met afwisselend stroomvoerende draden en aardingsdraden. De afstand tussen de draden onderling bedraagt ongeveer 10 cm en de draden worden op enkele centimeters afstand van de muur gemonteerd. Ze worden zonder onderbrekingen overal aangebracht waar opklimmen of binnendringen mogelijk is. Eventueel aanwezige regenpijpen worden voorzien van antiklimgordels;

Opmerking INBO:

'antiklimgordels' vervangen door 'een klimhindernis'

3° de mogelijkheid voor marters om langs de muur naar het dak te klimmen wordt verhinderd door boven aan de muur, onder de dakrand die meer dan anderhalve meter hoog ligt, een glad oppervlak aan te brengen van minstens 50 cm hoog. Dat wordt zonder onderbrekingen overal aangebracht waar opklimmen of binnendringen mogelijk is. Eventueel aanwezige regenpijpen worden voorzien van antiklimgordels.] (MB 24 mei 2019, art. 8)

Opmerking INBO:

'antiklimgordels' vervangen door 'een klimhindernis'

HOOFDSTUK 6. Maatregelen met betrekking tot vossen en goudjakhalzen

Art. 9. §1 Om belangrijke schade door vossen aan onder zich gehouden dieren te voorkomen moet op een terrein waar de dieren worden gehouden, minimaal een van de volgende preventieve maatregelen worden genomen:

1° een afsluitbaar nachthok voor de dieren, met een beveiligde bodem. Met een afsluitbaar nachthok wordt bedoeld dat alle openingen waar het lichaam van een vos door kan, dichtgemaakt moeten kunnen worden;

2° een omheining rond het verblijf van de dieren, die minimaal voldoet aan elk van de volgende kenmerken:

a) een technische maatregel voorkomt dat de omheining ondergraven wordt;

b) de omheining bestaat uit bedrading [van minstens 1,45 mm dik,] (MB 24 mei 2019, art. 9)

met mazen van maximaal drie cm x drie cm of kippengaas met mazen van maximaal vier centimeter;

Opmerking INBO:

'3x3 cm' en '4 cm': het gebruik van cijfers en eenheden al dan niet voluit geschreven varieert in de tekst. Het lijkt ons aangewezen dit eenduidig te doen voor de volledige tekst.

c) de hoogte van de omheining bedraagt minimaal 180 centimeter. Een hoogte van minimaal [120] (MB 24 mei 2019, art. 9) centimeter is toegestaan op voorwaarde dat de omheining bovenaan voorzien is van [ten minste één stroomdraad en één gearde draad, geplaatst aan de buitenkant op maximaal 5 cm afstand van de omheining en met een onderlinge afstand van ongeveer 10 cm;] (MB 24 mei 2019, art. 9)

3° het verblijf van de dieren is volledig afgesloten, inclusief met een beveiligde bodem.

Voor lammeren, biggen en jonge geiten gelden de maatregelen, vermeld in het eerste lid, alleen gedurende de eerste tien dagen na de geboorte.

Opmerking INBO:

'na de geboorte' vervangen door 'vanaf de geboorte'

4° een vaste omheining rond het verblijf van de dieren, die minimaal voldoet aan elk van de volgende kenmerken:

a) de hoogte van de omheining bedraagt minimaal 120 centimeter.

b) de omheining wordt aan de buitenkant aangevuld met minstens 2 schrikdraden waarbij de ene 15-20 cm boven de grond geplaatst wordt en de andere ter hoogte van de bovenkant.

c) de schrikdraden beschikken over een spanning van minimum 4500 V op de geleiders waarbij het schrikdraadapparaat minimum 1,5 J impulsenergie levert.

d) in geval de vaste omheining bestaat uit dwarsliggende houten balken, dient ze aangevuld te worden met minstens 5 schrikdraden waarbij de onderste op 15-20 cm boven de grond geplaatst wordt en de afstand tussen de schrikdraden onderling of houten balk maximaal 20 cm bedraagt.

5° een elektrische omheining rond het verblijf van de dieren, die minimaal voldoet aan elk van de volgende kenmerken:

a) de hoogte van de omheining bedraagt minimaal 120 centimeter.

b) in geval van geëlektrificeerde netten bedraagt de afstand tussen de horizontale schrikdraden maximaal 20 cm en bedraagt de afstand tussen de bodem en de onderste draad maximaal 3 cm

c) in geval van schrikdraadomheining worden er minstens 5 schrikdraden geplaatst op 15-20, 40, 60, 90 en 120cm.

d) de geëlektrificeerde netten en de schrikdraadomheining beschikken over een spanning van minimum 4500 V op de geleiders waarbij het schrikdraadapparaat minimum 1,5 J impulsenergie levert.

§ 2. In geval de onder zich gehouden dieren gebruikt worden voor sport- en/of fokdoeleinden, de waarde bepaald wordt op basis van prestaties en deze bijgevolg veel hoger ligt dan gemiddeld-, moet minimaal een van de preventieve maatregelen zoals vermeld in 2°, 3°, 4°, 5° genomen worden.

[Het nemen van preventieve maatregelen als vermeld in de eerste paragraaf, wordt niet verwacht in het kader van de bijzondere bejaging van vossen.]

Opmerking INBO:

Actueel kan bijzondere bejaging van vossen (15 mei - 14 oktober) o.m. beargumenteerd worden "ter voorkoming van belangrijke schade aan (o.a.) vee". De term "vee" is hierbij niet verder gedefinieerd en kan derhalve ook "kleinvee" of "pluimvee" betekenen. Het is evenwel in de weken voorafgaand aan 15 mei, d.i. van begin april tot half mei wanneer de jonge vossenjongen opgroeien, dat het risico op schade vanwege vossen aan klein- en pluimvee reeds zeer reëel is, en de eigenaar van het vee er alle belang bij heeft de nodige preventieve maatregelen te voorzien. Eens dergelijke maatregelen genomen zijn, verdienen zij uiteraard de aanbeveling om in de aansluitende periode bestendig te worden, gezien de verdere voedselbehoefte van de opgroeiende jongen. Het is in het belang van de kleinveehouder om deze bestemming aan te moedigen. Het is immers niet omdat er via bijzondere bejaging gaandeweg mogelijk enkele vossen zullen worden geschoten, dat er ondertussen geen reëel risico op schade zal blijven bestaan. Zie voor duiding Van Den Berge & Gouwy 2021

https://purews.inbo.be/ws/portalfiles/portal/39629069/VanDenBerge_Gouwy_2021_Natuur.Focus.pdf

Voorstel INBO: hier schrappen van deze laatste zin '[Het nemen van preventieve maatregelen als vermeld in de eerste paragraaf, wordt niet verwacht in het kader van de bijzondere bejaging van vossen]', en - bij een eerstvolgende gelegenheid - schrappen van het woord "vee" bij de argumentering van de bijzondere bejaging op de vos in het Jachtvoorwaardenbesluit zelf.

Art. 10. Met behoud van de toepassing van artikel 9 moet, indien mogelijk, om belangrijke schade door vossen aan onder zich gehouden dieren te voorkomen [en te beperken] (*MB 24 mei 2019, art. 10*), bejaging of bestrijding worden uitgeoefend op basis van de jachtregelgeving.

HOOFDSTUK 7. Maatregelen met betrekking tot hertachtigen

Art. 11. § 1. Om belangrijke schade door edelhert, damhert of ree aan gewassen en bossen te voorkomen moet minimaal één van de volgende preventieve maatregelen genomen worden :

1° het plaatsen van minimaal één bewegende pop met licht of geluid per twee hectare. Deze maatregel geldt alleen voor niet-houtige gewassen;

2° het plaatsen van een afrastering met minimaal de volgende kenmerken : een hoogte van 1,8 meter, een maximale maaswijdte van vijftien centimeter en een draaddikte van twee millimeter;

3° het plaatsen van boombescherming met minimaal de volgende kenmerken : een hoogte afhankelijk van de beplanting, een maximale maaswijdte van 2,5 centimeter en een draaddikte van twee millimeter;

4° het plaatsen van een elektrische afrastering met minimaal vijf draden op regelmatige afstand, met een minimale hoogte van 1,5 meter. Daarbij moet de vegetatie onder de draden kort gehouden worden;

5° het aanbrengen van een zandcoating met de regelmaat die voorgeschreven wordt door de productvoorschriften.

Deze maatregel geldt alleen voor bosbouw en fruitteelt.

§ 2. Het nemen van preventieve maatregelen als vermeld in paragraaf 1 wordt niet verwacht in het kader van de bestrijding of bijzondere bejaging van edelhert en damhert.

Art. 12. Met behoud van de toepassing van artikel 11, § 1, moet, indien mogelijk, om belangrijke schade door edelhert, damhert of ree aan gewassen en bossen te voorkomen [en te beperken] (*MB 24 mei 2019, art. 11*), bejaging of bestrijding worden uitgeoefend op basis van de jachtregelgeving.

HOOFDSTUK 8. Maatregelen met betrekking tot wilde zwijnen

Art. 13. Om belangrijke schade door wilde zwijnen aan gewassen, bossen en andere goederen te voorkomen moet minimaal een van de volgende preventieve maatregelen genomen worden:

1° het plaatsen van minimaal één bewegende pop met licht of geluid per vier hectare;

2° het plaatsen van een gaskanon per vier hectare, waarbij het veld gedekt wordt door het geluid van het kanon;

3° het plaatsen van een afschrikkend geluidssysteem per twee hectare met een geluid van 45, 40 en 35 dB gedurende respectievelijk de dag-, avond- en nachtperiode;

4° het plaatsen van een elektrische afrastering van minimaal drie draden op regelmatige afstand of met maaswijdte van maximaal tien centimeter en met een minimale hoogte van 0,6 meter. Daarbij moet de vegetatie onder de draden kort gehouden worden;

Opmerking INBO:

We raden aan om een minimale hoogte vanaf de grond te specificeren. In de praktijk zien we vaak dat de onderste draad te hoog boven de grond wordt bevestigd, waardoor biggen er onderdoor geraken. In Wallonië is de richtlijn een minimale hoogte van 20 cm vanaf de grond (SPW).

Referentie: SPW, Prévention des dégâts de gibier: La clôture électrique, 2014

http://environnement.wallonie.be/publi/dnf/cloture_electrique_sanulier.pdf

5° het plaatsen van een afrastering, ingegraven tot een diepte van minimaal twintig centimeter, met minimaal volgende kenmerken: een hoogte van één meter, een maximale maaswijdte van tien centimeter en een draaddikte van twee millimeter.

[Het nemen van preventieve maatregelen als vermeld in het eerste lid, wordt niet verwacht in het kader van de bestrijding of de bijzondere bejaging van wilde zwijnen.] (*MB 24 mei 2019, art. 12*)

[Het nemen van preventieve maatregelen als vermeld in het eerste lid, wordt niet verwacht op percelen in een gebied waarin niet-perceelsgebonden preventie formeel werd goedgekeurd door het Agentschap voor Natuur en Bos.

Art. 14. Met behoud van de toepassing van artikel 13 moet, indien mogelijk, om belangrijke schade door wilde zwijnen aan gewassen, bossen en andere goederen te voorkomen [en te beperken] (*MB 24 mei 2019, art. 13*), bejaging of bestrijding worden uitgeoefend op basis van de jachtregelgeving.

HOOFDSTUK 9. Maatregelen met betrekking tot wolven en lynxen

Art. 15. Om belangrijke schade door wolven en lynxen aan onder zich gehouden dieren te voorkomen moet op een terrein waar de dieren worden gehouden, minimaal een van de volgende preventieve maatregelen worden genomen:

1° een vaste omheining rond het verblijf van de dieren, die minimaal voldoet aan elk van de volgende kenmerken:

a) de hoogte van de omheining bedraagt minimaal 120 centimeter.

b) de omheining wordt aan de buitenkant aangevuld met minstens 2 schrikdraden waarbij de ene 15-20cm boven de grond geplaatst wordt en de andere ter hoogte van de bovenkant.

c) de schrikdraden beschikken over een spanning van minimum 4500 V op de geleiders waarbij het schrikdraadapparaat minimum 1,5 J impulsenergie levert.

d) in geval de vaste omheining bestaat uit dwarsliggende houten balken, dient ze aangevuld te worden met minstens 5 schrikdraden waarbij de onderste op 15-20 cm boven de grond geplaatst wordt en de afstand

tussen de schrikdraden onderling of houten balk maximaal 20 cm bedraagt.

2° een elektrische omheining rond het verblijf van de dieren, die minimaal voldoet aan elk van de volgende kenmerken:

- a) de hoogte van de omheining bedraagt minimaal 120 centimeter.
- b) in geval van geëlektrificeerde netten bedraagt de afstand tussen de horizontale schrikdraden maximaal 20 cm en bedraagt de afstand tussen de bodem en de onderste draad maximaal 3 cm
- c) in geval van schrikdraadomheining worden er minstens 5 schrikdraden geplaatst op 15-20, 40, 60, 90 en 120cm.
- d) de geëlektrificeerde netten en de schrikdraadomheining beschikken over een spanning van minimum 4500 V op de geleiders waarbij het schrikdraadapparaat minimum 1,5 J impulsenergie levert.

3° het verblijf van de dieren is volledig afgesloten, inclusief een beveiligde bodem.

HOOFDSTUK 10. Maatregelen met betrekking tot dassen

Art. 16. Om belangrijke schade door dassen aan gewassen, vee, bos en visserij te voorkomen moeten, minimaal een van de volgende preventieve maatregelen worden genomen:

1° het plaatsen van een afrastering, ingegraven tot een diepte van minimaal twintig centimeter, met minimale hoogte van één meter

Opmerking INBO:

Punt 1° vervangen door: 1° het plaatsen van een afrastering met maaswijdte maximaal 5x5 cm, draaddikte 2 mm, ingegraven tot een diepte van minimaal 20 cm, met minimale hoogte van één meter

2° een elektrische omheining die minimaal voldoet aan elk van de volgende kenmerken:

- a) de hoogte van de omheining bedraagt minimaal 65 centimeter.
- b) in geval van geëlektrificeerde netten bedraagt de afstand tussen de bodem en de onderste draad maximaal 3 cm
- c) in geval van schrikdraadomheining worden er minstens 5 schrikdraden geplaatst op 10, 20, 35, 50 en 65 cm
- d) de geëlektrificeerde netten en de schrikdraadomheining beschikken over een spanning van minimum 4500 V op de geleiders waarbij het schrikdraadapparaat minimum 1,5 J impulsenergie levert.

[Het nemen van preventieve maatregelen als vermeld in het eerste lid, wordt niet verwacht op percelen in een gebied waarin niet-perceelsgebonden preventie formeel werd goedgekeurd door het Agentschap voor Natuur en Bos.

HOOFDSTUK 11. Maatregelen met betrekking tot otters

§ 2. Om belangrijke schade door otters aan visserij te voorkomen moet minimaal een van de volgende preventieve maatregelen genomen worden:

- 1° het plaatsen van minimaal één bewegende pop per twee hectare
- 2° het plaatsen van een installatie dat afschrikkende onderwatergeluiden produceert, volgens de voorschriften van het systeem.

Opmerking INBO:

De term 'visserij' heeft hier betrekking op zowel de particuliere als de publieke siervijvers en daarin aanwezige (sier)vissen, zowel als op de infrastructuur van de sport- en (semi-)professionele visserij.

Otters kunnen aanzienlijke schade toebrengen aan waters waarin hoge concentraties van vissen worden gehouden. Die schade komt zowel voor onder de vorm van surplus killing als door repetitieve, gerichte predatie op eenzelfde locatie over een bepaalde periode. Eens een otter een dergelijke locatie heeft ontdekt, blijkt het vaak veel moeilijker het dier ervan te weren dan wanneer beschermingsmaatregelen preventief worden genomen (zie Van Den Berge et al., 2019; Kuhn, 2012).

Het plaatsen van een of meerdere bewegende poppen (na)bij een schadegevoelige locatie zal een door honger gedreven otter geenszins weerhouden om ernaar terug te keren – in het beste geval na een mogelijk korte periode van afschrikking en wegblijven ervan. Zoals andere roofdieren zijn otters intelligente dieren die relatief snel het onderscheid leren tussen een reëel en een onecht gevaar, en daarbij menselijke activiteiten (alias een bewegende pop) niet per sé schuwen.

Het plaatsen van een installatie die afschrikwekkende onderwatergeluiden produceert is, voor zover wij konden nagaan, actueel (nog) niet operationeel voor otters. Bij het gebruik van dergelijke toestellen moet overigens rekening gehouden worden met mogelijke verstoring van andere beschermde niet-doelsoorten.

Omdat otters, als in het water jagende predatoren, heel krachtig gespierde dieren zijn relatief tot hun grootte, moeten de toegepaste afweermaatregelen met stevige materialen worden uitgevoerd en nauwgezet worden onderhouden.

Op basis van verschillende experimentele onderzoeken in diverse Europese landen (Kuhn, 2012) blijken fysieke barrières otters succesvol weg te kunnen houden van schadegevoelige locaties op basis van de maatregelen zoals hieronder aangegeven. Tegelijk werden daarbij, om reden van eenvormigheid, enkele technische kenmerken gelijk genomen aan die zoals geformuleerd voor dassen. Ons voorstel voor de maatregelen ter preventie van schade door otter ziet er als volgt uit:

Maatregelen met betrekking tot otters

§ 2. Om belangrijke schade door otters aan visserij te voorkomen moet minimaal een van de volgende preventieve maatregelen genomen worden:

1° het plaatsen van minimaal één bewegende pop per twee hectare

2° het plaatsen van een installatie dat afschrikkende onderwatergeluiden produceert, volgens de voorschriften van het systeem.

1° het plaatsen van een afrastering met maaswijdte maximaal 5 cm x 5 cm, draaddikte 2 mm, ingegraven tot een diepte van minimaal 20 cm of voorzien van een andere technische maatregel die voorkomt dat de afrastering ondergraven wordt, met minimale hoogte van één meter én bovenaan aan de buitenzijde aangevuld met een schrikdraad onder minimaal 4500 V.

2° een elektrische omheining die minimaal voldoet aan elk van de volgende kenmerken:

- a) de hoogte van de omheining bedraagt minimaal 65 centimeter.
- b) in geval van geëlektrificeerde netten bedraagt de afstand tussen de bodem en de onderste draad maximaal 3 cm
- c) in geval van schrikdraadomheining worden er minstens 5 schrikdraden geplaatst op 10, 20, 35, 50 en 65 cm
- d) de geëlektrificeerde netten en de schrikdraadomheining beschikken over een spanning

van minimum 4500 V op de geleiders waarbij het schrikdraadapparaat minimum 1,5 J impulsenergie levert.

Referenties:

Kuhn R., 2012. Loutres et activités aquacoles: Synthèse des connaissances sur la problématique à l'échelle international. Plan national d'Actions en faveur de la loutre d'Europe – Société française pour l'Etude et la Protection des Mammifères (SFEPM).

Van Den Berge K., Gouwy J. & Berlengee F.(2019). De otter (Lutra lutra) in Vlaanderen.State of the art anno 2019. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2019 (60). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. DOI: doi.org/10.21436/inbor.17353337

HOOFDSTUK 12. Slotbepalingen

Art. 17. Dit besluit wordt [driejaarlijks] (*MB 24 mei 2019, art. 14*) geëvalueerd. Het Agentschap voor Natuur en Bos maakt daarvoor in samenwerking met [...] (*MB 24 mei 2019, art. 14*) het Departement Landbouw en Visserij, het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, het Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek, het Algemeen Boerensyndicaat, de Boerenbond, de Hubertus Vereniging Vlaanderen, Vogelbescherming Vlaanderen vzw en Natuurpunt vzw een verslag op dat naast de evaluatie [van het besluit en de effectiviteit van de beschreven maatregelen] (*MB 24 mei 2019, art. 14*) ook de eventuele verbetervoorstellen bevat.

Art. 18. Het ministerieel besluit van 14 juni 2012 tot vaststelling van een code van goede praktijk inzake preventieve maatregelen ter voorkoming van belangrijke schade door vossen in uitvoering van artikel 13 van het besluit van de Vlaamse Regering van 23 maart 2012 tot wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 18 januari 1995 betreffende de organisatie van het jachtexamen, van het besluit van de Vlaamse Regering van 30 mei 2008 betreffende de jachtopeningstijden in het Vlaamse Gewest voor de periode van 1 juli 2008 tot en met 30 juni 2013 en van het besluit van de Vlaamse Regering van 30 mei 2008 houdende vaststelling van de voorwaarden waaronder de jacht kan worden uitgeoefend, wordt opgeheven.

Art. 19. Al de vooropgestelde preventieve maatregelen binnen dit besluit worden enkel als geldig aanzien indien ze operationeel geplaatst werden.

Art. 20. Dit besluit treedt in werking op de dag van de bekendmaking ervan in het Belgisch Staatsblad.

Brussel, 12 mei 2014.

De Vlaamse minister van Leefmilieu, Natuur en Cultuur,